

De zaligspreekingen

Thema: De Bergrede
Mattheüs 5: 1-12

UITLEG VAN DE TEKST

De Heere Jezus is begonnen met Zijn werk. Na Zijn doop in de Jordaan (Matth. 3: 13-17) is Hij verzocht in de woestijn (Matth. 4: 1-11). Daarna begon Hij te prediken (Matth. 4: 12-17) en heeft Hij mannen geroepen om Hem te volgen (Matth. 4: 18-22). Waar Hij komt in Galilea preekt en geneest Hij (Matth. 4: 23). De gebeurtenissen brengen de mensen in beweging (Matth. 4: 24) en veel zieken en bezetenen worden bij Hem gebracht. Uit heel het land komen mensen die Hem beginnen te volgen (Matth. 4: 25). Het is ondertussen een grote schare (vers 1). Als de Heere Jezus deze grote menigte van mensen ziet, is dat voor Hem een aanleiding om ze toe te gaan spreken. Hij klimt op een berg. Enerzijds geef Hem dat een positie waarin de schare Hem ziet, zoals een predikant goed te zien is wanneer de preekstoel wat hoger is dan de banken in de kerk. Tegelijk mogen we aannemen dat de Heere Jezus bewust kiest voor een berg als plaats voor deze preek. Er ligt een duidelijke lijn naar het moment bij de berg Horeb (Sinaï) waar de HEERE Zijn volk toesprak, nadat Hij ze had uitgeleid uit Egypte. Daar klonken toen de Tien Geboden, als grondwet van het verbond van God met Zijn volk. Nu klinken de richtlijnen van het Koninkrijk der hemelen (Matth. 4: 17 en 23). Voor dat Hij spreekt, komen Zijn discipelen tot hem. Dit is de eerste keer dat ze zo genoemd worden. Letterlijk betekent het woord 'leerlingen' en veronderstelt het dat ze Hem als Rabbi (Leraar) volgen. De Heere Jezus gaat zitten. Voor ons is het gebruikelijk (dat herkennen de kinderen ook) dat iemand die spreekt staat, maar in die tijd was het gebruikelijk dat een leraar zat. Onze gedachte van de preekstoel komt daar vandaan. De Heere Jezus

(vers 2) begint hen (zowel de discipelen als de schare, zie Matth. 7: 28) te leren.

De preek die Mattheüs nu weergeeft, kennen we als de 'Bergrede'. Het is belangrijk dat we met de kinderen bespreken dat we daarvan slechts een deel behandelen, terwijl de preek één geheel is. Het begin (de zaligspreekingen) staat niet los van het eind (de gelijkenis van de dwaze en wijze bouwer). Zalig zijn... (vers 3). In het Grieks staat het woord 'makarios' wat gelukkig, gelukzalig of voor spoedig betekent. Het is het equivalent van het Hebreeuwse woord 'asjer' (Ps. 1: 1; 32: 1; 65: 4; 89: 15 etc.) dat we in het Oude Testament vinden. Je bent echt gelukkig als je de Heere mag dienen en vrezen. Je bent dan te feliciteren! Dat geluk geldt niet alleen voor dit leven, maar ook voor de eeuwigheid.

Het is goed om te beseffen dat de zaligspreekingen geen 'harde' voorwaarden zijn waaraan mensen moeten voldoen. Dus niet 'gij zult arm van geest zijn'. Het zijn eerder woorden van troost. Mensen die zich in deze kwalificaties herkennen, worden bemoedigd. Ook moeten we oppassen dat we het zo lezen dat bijvoorbeeld 'arm van geest' zijn mensen zalig maakt. Er is maar één Bron van zaligheid en dat is het offer van de Heere Jezus op Golgotha. Alleen geloof in Zijn verzoenend sterven betekent redding voor verloren mensen. Telkens proeven we in deze zaligspreekingen een dubbele bedoeling. Enerzijds gaat het om onze (ver)houding hier en nu in dit leven tegenover andere mensen. Anderzijds betreft het de verhouding met God en ziet het uit naar Zijn grote toekomst. In deze uitleg komen beide gezichtspunten aan bod. Je kunt zeggen dat het in de zaligspreekingen gaat om de karaktertrekken van mensen die de Heere vrezen. Gods Geest zorgt

ervoor dat ze op de Heere Jezus gaan lijken. Dat is in hun leven te zien! Daarom worden ze ook zalig gesproken; ze horen immers bij de Heere Jezus en zijn zo kinderen van de hemelse Vader. Opvallend is ook dat juist zij worden zalig gesproken, die in het oog van de wereld allerm minst te feliciteren zijn. Het zijn niet de groten en winnaars, maar de kleinen en verliezers (ze treuren, zijn zachtmoedig, etc.) Maar juist de laatsten mogen schuilen bij God en in Hem de zaligheid ontvangen.

Wie zijn er dan zalig? In vers 3 noemt de Heere Jezus de armen (Gr. Ptochos, wat nederig, gebrekkig, behoeftig, arm betekent) van geest (Gr. pneuma). In Luk. 6 wordt de blik gericht op hen die ook materieel gezien arm zijn. Hier gaat het om de geestelijk armen. Bedoeld worden die mensen die zichzelf innerlijk arm weten. Het gaat hier om zelfkennis. Met de kinderen kunnen we spreken over eerlijk zijn tegenover jezelf. 'Armen van geest' zijn die mensen die geen hoge dunk hebben van hun eigen gedachten, ideeën of idealen. Het zijn mensen die erachter gekomen zijn dat hun eigen denken vooral gericht is op eigen voordeel en niet op God of de naaste. Wanneer ons in de prediking een spiegel wordt voorgehouden kunnen we ontdekken dat we 'arm van geest' zijn. Wie dat werkelijk ontdekt zal, denkend aan het evangelie, niets meer van zichzelf, maar alles van de Heere verwachten. Dat onderscheidt hen van iedereen die meent 'rijk van geest' te zijn. Die kan misschien hier op aarde wel een koninkrijk stichten, maar dat gaat eens voorbij. Het Koninkrijk der hemelen, dat eeuwig blijft, is ondertussen het deel van deze 'armen van geest'. Ze zijn rijk geworden in God.

'Zalig die treuren, want ze zullen vertroost worden' (vers 4). Het Griekse woord betekent letterlijk rouwen, klagen. Het lijkt erop alsof de Heere Jezus wijst op de mensen die de gebrokenheid van het bestaan erkennen en daarom verdriet hebben. Veel mensen leven oppervlakkig en zijn vooral op zoek naar (vaak kortdurend) plezier. Er is veel blijdschap of euforie die net zo snel verdwijnt als ze opkomt. Veel mensen proberen de gebrokenheid in hun leven of om hen heen weg te duwen uit hun denken. Hier wordt gewezen op die categorie mensen die dat niet doet. Zij klagen wanneer daar aanleiding toe is. Zij hebben verdriet over hun verliezen. Waarschijnlijk bedoelt de Heere Jezus met name dat ze rouwen om hun zonden. Hun eigen gebrokenheid maakt hen verdrietig. Ze zullen vertroost worden. Eens zullen de tranen van de ogen worden afgewist (Openb. 21). In de Heere Jezus worden de zonden vergeven. Dat is de troost waar de Heidelbergse Catechismus (zondag 1) over spreekt. Het woord voor troost is hier hetzelfde woord als waarmee de Heilige Geest wordt aangeduid als Hij de Trooster wordt genoemd. Hij zal hun hart verwarmen.

'Zalig de zachtmoedigen' (vers 5). Het Griekse woord *praús* betekent zachtheid, vriendelijkheid. Zij zullen de aarde beërven. In de werkelijkheid die wij meemaken zijn het de stoutmoedigen die, vaak met geweld, proberen de wereld te veroveren of in ieder geval zoveel als mogelijk in hun bezit te krijgen. Misschien lukt ze dat een bepaalde tijd, maar uiteindelijk zullen zij die gedreven worden door zachtheid het aardrijk bezitten. Zachtmoedigheid jegens andere mensen is zeldzaam aan het worden. Dat merken de kinderen ook in hun leven. Terwijl zachtmoedigheid voor mensen zelf voor hun ziel kan zijn. In de omgang met de Heere zijn de zachtmoedigen diegenen die de weg die de Heere met hen gaat aanvaarden.

'Zalig die honger en dorst naar de gerechtigheid' (vers 6). Er is veel ongerechtigheid in onze gebroken wereld. Mensen worden uitgebuit, onderdrukt en zelfs gedood. Zelfs instanties waar je gerechtigheid zou mogen verwachten (de overheid, rechterlijke macht en de politiek), schieten vaak tekort. Vaak heerst het recht van de sterkste. Toch zijn er mensen die er naar snakken dat er recht wordt gedaan in deze wereld. Zij worden hier genoemd. Hun honger zal verzadigd worden, zoals je lichaam verzadigd wordt door voedsel. Eens zal er een wereld zijn waarin gerechtigheid woont. Dat is er nu nog niet, maar dat komt. Dieper doorgedacht kan het gaan om mensen die hebben ontdekt dat zij zelf vol ongerechtigheid zijn. Ze ervaren iedere keer weer dat ze zelf zondigen en God en hun naaste tekort doen. Ze verlangen naar de dag waarop zij zelf bevrijd zullen zijn van 'het kwade' dat in hen woont (zie Rom. 7: 23v). Ook zij zullen verzadigd worden, namelijk als ze ontdekken dat ze de gerechtigheid van de Heere Jezus ontvangen. Hij zal ze ermee bekleden, zoals een mens som een jas om zijn schouders krijgt.

'Zalig de barmhartigen' (vers 7). Het Griekse woord *'eleëmon'* betekent medelijdend, mild, barmhartig. Het gaat om mensen die zich laten leiden door gevoelens van liefde en niet door haat of wrok. Om mensen die andere mensen iets gunnen in plaats van steeds vol jaloezie naar de ander te kijken. Wie barmhartigheid bewijst aan een ander, zal ook zelf barmhartigheid ontvangen, zegt de Heere Jezus. Van mensen, maar met name van God. Is dat niet hét kenmerk van het handelen van de Heere? Is de Heere Jezus niet gekomen gedreven door de innerlijke barmhartigheid van Zijn Vader (Luk. 1: 78)?

'Zalig zijn de reinen van hart' (vers 8). Rein (Gr. *katharos*) betekent: onbevlekt, onbezoedeld. Hier gaat het vooral om hen die in God en Zijn Zoon geloven. Het geloof in Hem reinigt het hart. Het hart is de plaats waar de beslissingen vallen. Als ons bestaan een schip is, dan is het hart het roer. Het bepaalt de richting. Als ons hart bevlekt is en vol van begeerten en verlangens waar God niets

mee te maken wil hebben, zullen we Hem ook niet zien. We varen een koers bij Hem vandaan. Zij die met hun hart op Hem gericht zijn, zijn door genade rein van hart (gewassen in het bloed van de Heere Jezus). Zij koersen met hun levensschip op de Heere aan. Hun toekomst is de plaats waar ze de Heere zullen zien tot in eeuwigheid.

'Zalig zijn de vreedzamen' (vers 9). Het Griekse woord 'ereinopoiios' betekent letterlijk vrede maken of vrede doen. Het gaat om mensen die niet het conflict maar de vrede zoeken. Met de Heere en met hun naaste. De kinderen zullen in hun leven mensen ervaren die uit zijn op ruzie en verwijdering. Ze zullen mensen ontmoeten die anderen verstoten. Vreedzaam ben je wanneer je zoekt naast en met andere mensen te leven. Wanneer je ook de ander ruimte gunt. Zij die vrede zoeken met de Heere vinden die in en door de Heere Jezus. Hij is de Vrededorst. Hij schenkt Zijn vrede (Joh. 20: 21-23). Die vrede zoeken met de Heere en met hun naaste zullen Gods kinderen worden genoemd. Dat is een geweldig voorrecht. Het tekent tegelijk dat ook God Zelf vreedzaam is.

'Zalig die vervolgd worden om der gerechtigheid wil' (vers 10). Opvallend is dat hier dus juist die mensen zalig worden genoemd die de wereld blijkbaar verwerpt. Mensen kunnen zich verstoten voelen, omdat ze opgekomen zijn voor de waarheid en anderen hen dat kwalijk nemen. Door heel de geschiedenis heen zien we dat juist zij werden vervolgd en gedood die boosdoeners op hun ongerechtigheid hebben gewezen. Ook christenen hebben tot op de dag van vandaag het kruis van de vervolging moeten dragen. Waar hun een plaats op de wereld wordt ontzegd, is er plaats voor hen in het Koninkrijk der hemelen. Deze woorden hebben door de eeuwen heen mensen getroost.

'Zalig wanneer de mensen u versmaden' (vers 11). Deze zaligspreekning ligt in het verlengde van de voorafgaande. Bij versmaden (Gr. oneidizoo) gaat het om een onterecht verwijt. Ook dit is voor de

kinderen herkenbaar. Ze maken mee dat mensen liegen (Gr. pseudomai) en daardoor kwaad spreken (vers 7b). Hoe vaak zien we niet dat mensen gebukt gaan onder laster. Het is zo moeilijk om je daartegen te verdedigen. Hier gaat het met name om hen die gelasterd worden, omdat ze de Heere lief hebben. Telkens weer merk je dat mensen iedere gelegenheid aangrijpen om kerkmensen in een kwaad daglicht te stellen. Dat gebeurt op het werk, op school, in je buurt en soms zelfs in de kerk. Blijkbaar werkt het omgaan met de Heere als een rode lap op een stier voor hen die niet met de Heere leven. Als u dat meemaakt (vers 12), dan mag u zich verblijden en verheugen. U zult een groot loon ontvangen, zegt de Heere Jezus. U schaart zich in de rij van profeten voor u die ook werden vervolgd; in Hebr. 11: 32-39 worden ze genoemd. Zo troost de Heere Jezus de schare en de discipelen die Hem willen volgen. Hun weg zal niet gemakkelijk zijn. Er wordt hen geen rustige reis beloofd. Maar als hun hart op Hem gericht is, is er wel een behouden aankomst.

TER OVERWEGING

Bij de uitleg zijn al lijnen aangegeven voor de behandeling met de kinderen. Het is goed wanneer we vooral concrete voorbeelden uit het dagelijks leven geven. Dan komt deze voor kinderen best moeilijke stof dichterbij. Let erop dat het bij de zaligspreekningen niet gaat om menselijke karaktereigenschappen, maar om de kenmerkende dingen van een christen. Zo ziet een volgeling van de Heere Jezus er uit. Zo vernieuwt God mensen door Zijn Geest tot echte kinderen van de Vader. De Heere wil ook nu zondaren zo maken! We moeten de Bergrede dus lezen als een toetssteen en een richtsnoer, maar ook als een belofte.

GELOOFSLER

Heidelbergse Catechismus, zondag 1 en 32-33.
Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 24.

